

Afhandling

om en Deel

CONTRADICTIONER,

Som findes i det sædvanlige Systema over Materien og
de sammensatte Ting

ved

J. Kraft.

§. I.

Det en besynderlig Lykke at tænke ret over de første Principia af den Mennefskelige Kundskab. Det lader, som Naturen og Tingene havde i denne Henseende et geheint Cabinet, hvori de aldrig kunde bringes til at give Audience, u-agtet alle de Ansøgninger, hvormed man saa idelig har anmodet dem derom. De overmaade stridige Meninger, som ere komne for Lyset over denne Materie kunde gjøre, at man som med en Slags Ret intitulerede dem alle, som en vis Autor sit Skrift, at det var en Samling af taabelig Blisdom og vis Taabelighed; men det er virkelig noget stort at kunde være taabelig paa en vis Maade! De største Beviis paa den Mennefskelige Svaghed bør søges i de største Mestersykker, siden man i dem har udstødt alle sine Kræfter, da man derimod finder undertiden med Forundring de største Prover paa den Mennefskelige Styrke i de uheldigste Feil; enhver er ikke dygtig til at fælle, Mangel af Begreb er tidt den største og beste Forsikring imod at forsee sig.

Naar jeg derfor i det efterfølgende paastaer, at een eller anden Mening ikke er antagelig formedelst de tillige anførte Aarsager, skal det altid være sagt med den Anmærkning, at disse Meninger des

u-agted, og endnu mere de genies, som har optænkt dem, fortjener Estime. En Feil af et stort Genie bør mange gange u-endelig mere agtes end en decouverte Fundet af en Hændelse, thi man gjør aldrig større Uret end i at følge den almindelige Plan, efter hvilken Forstanden altid dømmes af Lykken og Udfaldet, til den virkelige Merites største Fortræd, som man kand være forsikret paa kommerielden eller aldrig til at nyde sin Ret.

S. 2.

Det er med en Slags Forundring, at man maae ansee den U-lighed, som der er i det Mennefskelige Begreb; een og den samme Ting kand blive negted og bekræfted, imidlertid at de stridige Genier paa begge Sider bevise sig at være store. I ingen Tilfælde er man i mindre Harmonie end i at bestemme de første Egenheder af de Ting, som falde i Sandserne, endskjønt man i ingen Tilfælde har viist paa begge Sider mere Dugtighed og Styrke i at tænke. For at give et Exempel og for tillige at gjøre en Begyndelse paa de Vanskeligheder, som falder for i det almindelige Systema over Materien og de sammensatte Ting, vil jeg først viise U-ligheden i Maaden at tænke paa i en Egenhed af Materien og de sammensatte Ting, som flyder af den allerførste Tanke, som man kand gjøre sig om dem, da en Deel Lærde holder for, at Materien og de sammensatte Ting ere u-endelig og uden Ophør delelige, en Deel derimod, at de ikke lader sig u-endelig dele, men at de tilsidst virkelig maae bestaae af lutter udelelige Elementer.

Jeg har i en liden Afhandling (som Societetet i Berlin siden har gjort den Ære at lade indrykke under Num. X. i den Samling over Monaderne for Aar 1747.) viist en Deel af de Vanskeligheder, som det sædvanlig antagne Systema om Materien og de sammensatte Ting fører med sig. Det er i dette Stykke at jeg videre vil søge at udføre, hvad der er sagt Cap. 2. af denne Afhandling, endskjønt i en langt anden Hensigt; thi da jeg paa en vis Maade finder mig forbunden til at handle om Sielens Udødelighed, og at bevise, at de
simple

simple Bæfener ere muelige, saa har jeg tillige fundet det fornøden forud i et særdeles Stykke at handle om de fornemteste Vanskeligheder, som findes i det almindelige Systema om Materien og de sammensatte Ting, deels for at spare Læseren den Umage at see en noget vidtløftig Afhandling indrykket i et Bærk, som desuden udfordrer Eftertanke, og som maaskee kunde blive kiedsommeligt om det blev vidtløftigt, deels og for at undgaae den Vanskelighed, som der er i at sætte saa mange i sig selv adskillige Tanker med et i en lèt og forstaaelig Orden; da jeg engang har kaldet den førømtalte Afhandling Systema Mundi deductum ex principiis Monadiciis, saa vil jeg kortelig have erindret, at saa tit som jeg i det efterfølgende viser hen til Systema mundi, at da dette lille Skrift derved bestandig forstaaes.

De Hoved-Poster, som jeg ellers her har foresat mig at bevise ere, 1) at det sædvanlige Systema over Materien og de sammensatte Ting er overalt fyldt med Contradictioner; 2) at jeg mener directt at besvare en og anden Vanskelighed, som nylig er blevet optænkt imod den Mening, at Materien og de sammensatte Ting tilsidst bestaaer af lutter udelelige Dele, siden dette sidste har en overmaade stor Hensigt paa de Materier, som jeg har lovet at vilde ved Leilighed engang siden nærmere udarbejde.

§. 3.

Til Begyndelse har jeg allerede henvendt Læserens Eftertanke paa en Egenfkab, som man sædvanlig tillegger Materien, at den nemlig skal være u-endelig og uden Ophør udelelig; til den Ende maae man forestille sig en u-endelig liden Deel af Materie, og at den blev deelt i en u-endelig Mængde af Dele, som ventelig ey kunde bltve uden u-endelig smaae, hvilke jeg vil kalde Dele af den første Orden; man er ikke qvit med et saa stort Arbeide, man maa tænke ligesom, om enhver af disse Dele af første Orden blev igien deelt i en u-endelig Mængde andre, som jeg vil kalde af den anden Orden, og saa fremdeles at denne Delelighed tænkes igiennem u-endelige Ordener, saa har man den fuldstændige Tanke om den Delelighed uden Ophør, som

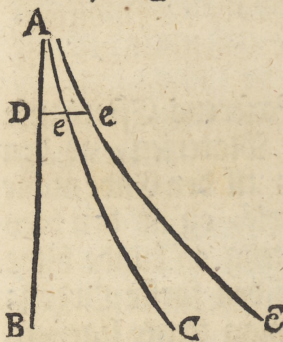
paa den eene Side tillegges Materien og de sammensatte Ting, naar man antager, at det mindste Stykke Materie er deelig igiennem uendelige Ordener.

§. 4.

Derfom man paa den anden Side ikke vil vel til at tilstaae denne Mening, som virkelig har nogen Mine af Paradoxie, da er det ikke at undre, siden det Mennefskelige Begreb taber sig gandske og aldeles igiennem alle disse Uendeligheder. En u-endelig Forstand har nok at bestille med den første Inddeling, en endnu engang uendeligere med den anden, og endnu en u-endelig Grad høyere op, om man skal fatte den tredje; Hvad Forstand maae der ikke til bædre hen? saa den største Nytte, som man kand trække af denne Paaastand, er at den Mennefskelige Forstand er intet i Henseende til den, som udfordres til at kiende Tingenes indvortes Natur.

§. 5.

Langt fra at tænke, at det er uden Fundament, at man har antaget saa mangfoldige Ordener af det Uendelige bevises det meget mere tydeligt i Geometrien, at af en u-endelig Mængde hyperbolske

Crura AC, som alle in infinitum gaaer uendelig nær ind paa den hyperbolske almindelige retlinede Asymptote AB er in infinitum Semiordinaten paa Asymptoten De u-endelig større i et Slags end i et andet, og det igiennem uendelige Ordener af det Uendelige; en endnu større Forandring af Uendeligheder faaer man, om man tillige betragter de Paraboliske Crura in infinitum, og man veed at $L\infty \infty^{\frac{1}{2}}$ ere af en ringere Orden end ∞ selv, og at man in infinito ligesaavel maae tænke ∞^2 . ∞^3 . ∞^4 , som i de endelige Størrelser.

§. 6.

§. 6.

Hr. Pastor Wegner har i en Piece, som findes tilsidst i den førnævnte Berliner Samling søgt at drive denne Subtilité langt længere, da hand paastaer, at endog det Mathematisk Punct selv er u-endelig deleligt. Vel er hans Argument ikke fuldkommen overbevisende, siden det lader, som hand holder det for en ret Linie, som er en krum Linie af 4de Højde, almindelig bekiendt under det Navn af Conchois, see bemeldte Piece §. 35. men hans Proposition bliver ikke desto mindre rigtig thi man nødes til at tilstaae i Geometrien to Slags Puncter de med og uden Direction, af hvilke disse sidste ere at ansee, som et u-endeligt Lidet imod de første, og Hr. Pastor Wegner havde kundet fundet en af disse besynderlige Puncter i sit eget Schemate nemlig i Polen af Conchoiden.

§. 7.

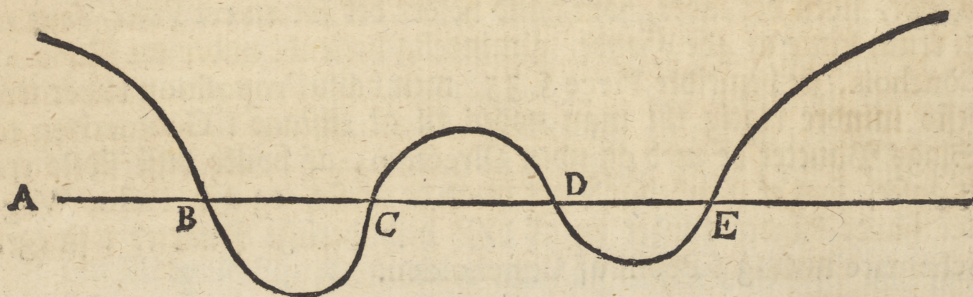
Vist er det, at Geometrien selv (som er ellers en Videnskab ulignelig sivrere og sublimere end alle de andre Menneskelige) synes deri at fortælle os noget, som ikke kommer ret vel overens med de Principia, som Fornusten lærer, at nemlig et virkeligt existerende Væsen skulle kunde existere og som man kalder det have sin fuldstændige Determination ved Imaginaire eller umuelige Egenheder: En større Contradiction kand ikke tænkes, men det er ikke Geometriens Skyld, den forfølger ifkuns sin Hypothese, saa man deraf allene seer, hvor vanskeligt det er at slutte af de sædvanlige Principes, som tages af det Systema over Materien og de sammensatte Ting.

§. 8.

Virkelig er det en stor Contradiction naar man siger: 1) at et Mathematisk Punct er det, som ingen Dele har 2) at det er u-endeligt deleligt. Vel er det vist at man i Geometrien tilstaaer enhver Tangent, 2, 3, 4, eller flere Puncter eftersom numerus intersectionum cum Curva kand være større eller mindre til, saa punctum

¶ Cum contractus eller Røre. Punctet kand bestaae af flere Puncter, men for at bevise at Contradictionen bliver ikke desto mindre, har man allene at eftertænke, hvad der bør under visse Betingninger skee i de krumme Linier, som kunde gives ved den almindelige Lighed

$$y = ax + bx^2 + cx^3 + dx^4 + \dots \text{ in infin.}$$

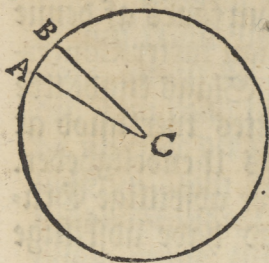

¶ Thi vil man søge deres Vertices B, C, D, E, ved at sætte $y = 0$; kand det andet Leed af Ligheden altid have saa mange lige store Radices eller Stamme-Størrelser, som den høyeste Exponent af x har Uniteter til, ere da tre Radices lige store, eller $AB = AC$ maae de Puncter B og C blive et, følgelig maae man i et eeneste Punct forestille sig en u-endelig Mængde af Forandringer paa Tangentes, ere AB, AC, AD ligestor en endnu engang u-endelig større Forandring, og antager man da, hvilket er immer mueligt at den Følge $y = ax + bx + cx^2 + \dots$ gaaer u-endelig langt, kand man see at i et og det samme Punct maae kunde være u-endelig gange u-endelig mange Forandringer.

§. 9.

Jeg vil her ikke opholde mig ved at beskrive de bekiendte Argumenter, thi mestendels vise de ikke uden simpel Delelighed in infinitum, saa de langt fra ikke ere af den Styrke, som de foransførte, imidlertid kand man see nogle af de beste af dem besvarede Systemat. mundi §. 23 - 27. 28. jeg vil allene sige, at dette samme gielder om alle de Geometriske Objecter, og at dette er endnu langt fra ikke alt det

det Contradictoriske som Geometrien faaer af det sædvanlige System. Iblant andet bliver en Ting aabenbar umuelig som vi med blotte Synne alle Dage kunde see at være muelig, nemlig de krumme Liniers Beskrivning fra deres focus motu angulari; hvoraf jeg ikke vil nævne uden den allersimpleste Tilfælde, endskjønt Vanskeligheden passerer igiennem til dem alle, det bliver saaledes u-mueligt, at en

Circul skulde kunde beskrives ved en Vinkel-Bevægelse af sin Radio AC. thi to Radii maae nødvendig indbefatte en Vinkel, saa det i denne Henseende er ubegribeligt hvorledes AC kand komme til den Situation CB, derimod bliver denne Circulens Beskrivning altid muelig, efter det Principium, at fra et Punct til det andet altid kand

trekkes en Linie, saa disse to Principia indeholder derfor en aabenbar Contradiction.

§. 10.

Jeg vil ikke tale mere om de Contradictioner, som falder for i Geometrien, for Ex. at intet er u-rimeligere end at sige 1) at et Punct bestaaer af slet ingen Dele, hvoraf umegtelig finder, at u-tallige Puncter lagde til hverandre ikke kunde udgiøre uden et eneste, og dog siden 2) at en Linie kand blive til ved et Puncts Bevægelse efter en vis given Lov. Man bør allene deraf see, hvor vanskeligt det er at handle ret i dette Slags Principii, og at, dersom den reneste og beste Application af det sædvanlige Systema over Materien og det sammensatte ikke kand være frie for Contradictioner, man da meget mindre bør vente det af de andre Brug, som man gjør sig af dem, der langt fra ikke ere saa udarbejdede, eller estertænkte med saa stor Skarpsindighed.

§. 11.

Imidlertid er det umueligt andet, end at man maae tilstaae adskillige Grader af det U-endelige, saafremt man ellers først antager, at det, som er en determineret Størrelse kand siges at indeholde noget U-endeligt. Spørges derimod, hvad det U-endelige er i sig, i Henseende til dets rette og fuldstændige Tanke? Da er det bekiendt

og u-imodsigeligt, at man maae kalde det U-endelige det, som har tillige, med et, alt det, som kand tænkes at være mueligt i dets Slags, eller det, som har tillige og paa engang alt det som kand tænkes at være mueligt i dets Notion. Saaledes ere Sielene u-endelige, om de har tillige alle muelige Tanker, en Magt er u-endelig, om den kand i og for sig betragted ioversætte alle muelige Virkninger. Saa snart som man nu vil sammenligne de Slutninger, som faaes af denne og af den forrige Tanke om det U-endelige, faaer man lutter Contradictioner. 1) Af §. II. følger, at Realiteter af et Slags kunde ikke have uden et eneste U-endeligt, af §. 5. og følg. sluttes tvertimod at Realiteter af et Slags kunde have u-endelige Slags U-endeligheder. 2) Af §. II. følger, at det U-endelige ikke kand have adskillige Grader, af §. 5. o. f. derimod, at det U-endelige kand have adskillige Grader.

§. 12.

Man seer saaledes atter igien i en Tilfælde det, som jeg har lovet at bevise, at nemlig det sædvanlige Systema over Materien og de sammensatte Ting altid giver Principia, som ere stridige imod de, som man faaer ved Fornuften; for at gaae videre, har man allene nodig at eftertænke Maaden, hvorledes man kommer til at kiende det u-endelige i det Systema over Materien; man forestiller sig da en vis endelig Størrelse, for Ex. en Linie at tage idelig mere og mere til at vore fra begge Ender, indtil at den endelig og tilsidst, om jeg saa kand sige bliver u-endelig, deraf følger at det U-endelige kand blive til derved, at endelige Stykker u-endelig mange gange legges til hverandre.

§. 13.

Eftertænker man derimod, hvad Fornuften lærer i denne Tilfælde, da er det efter den en Hoved-Proposition, at det Endelige lagt til det Endelige aldrig bliver andet end noget Endeligt, og da dette samme endnu gielder igiennem u-endelige Tillæg, saa faaer man her atter igien to contradictoriske Propositioner, den 1ste af §. 12, at det U-endelige kand blive til ved lutter endelige Stykkers Tillæg; den

den anden, som nyelig er nævned, at endelige Stykkers tidelige Addition aldrig kand give noget U-endeligt.

§. 14.

Endelig for at vise den allerstørste Contradiction, som flyder af den U-endelighed, som der tillegges det Materielle, da maage man agte, at alt det, ved hvilket noget større kand tænkes, eller og at alt det, som kand forandres efter mere og mindre, at alt det er endeligt, da nu efter det sædvanlige Systema om Materien, det Slags U-endeligheder, som der forefalder, er tillige af den Bestaaffenhed, at de kunde forandres efter mere og mindre, saa flyder deraf, at det U-endelige maage tillige være endeligt; en Proposition, hvis Subjectum og Prædicatum ere aldeles stridige.

§. 15.

Saa fremt man nu vil bruge disse Propositioner til at undersøge den Mening om Materiens Delelighed, seer man strax, at alle de Vanskeligheder, som ere forekomne i det forrige, har alle med hinanden Sted i denne Mening, thi da man i denne sidste antager alle Ordener af U-endeligheder, som før er viist §. 3., saa følger deraf aabenbar, at det U-endelige, som der handles om antages tillige for at være af den Bestaaffenhed, at det kand forandres efter mere og mindre, følgelig og at det er tillige noget Endeligt.

§. 16.

Altsaa maage nødvendig de, som paa staaer Materiens Delelighed in infinitum, enten tilstaae, at det U-endelige, hvorom de handle er ikke noget virkelig U-endeligt, eller og, om det skal være et virkeligt, at deres Mening da indeholder Contradiction. Jeg tvivler paa, at man fornuftig kand tage noget andet end det første Partie; thi at binde sig til det sidste vil vel have temmelig slette Følger.

§. 17.

Men tilstaaes det første (hvilket efter det ovenansførte nødvendig maade skee) at nemlig et givet Stykke Materie ikke indeholder et Virkeligt men ifkuns et relativt u-endeligt Antal Dele, maade det nødvendig være et endeligt Antal; thi af de to contradictoriske: U-endeligt og Endeligt, er ifkuns eet at vælge, og man finder aldrig Udflugt ved at søge et tredje: Saa snart dertimod, som dette sidste settes, falder den hele Proposition om Materiens Delelighed uden Ophør, med mindre at man paa nye vil have to contradictoriske Propositioner, den ene, at Delenes Antal er endelig, følgelig med Ophør, den anden, at den er delelig uden Ophør: En ligesaa stor Vanskelighed har denne Mening endnu at overvinde, dersom man agter, at, saafremt en Mængde Dele skal være u-endelig, maade nødvendig alt det, som er mueligt af Dele deri være samled, hvilket paa nye giver en aabenbar Contradiction med det, som antages i dette Systema.

§. 18.

Det var ikke af stor Vigtighed, saafremt som det blev ved de allerede beviiste Vanskeligheder; der følger af denne Mening andre langt vigtigere, men som jeg tillige engang for alle paastaaer, at de ikke bør ansees for saadanne, som de, der ere af den Mening om den u-endelige Delelighed, paa nogen Maade holder for at være. Tvertimod er jeg høyst forsikred paa, at naar de aldeles indsaae, at saadanne Slutninger burde følge af deres Mening, at de da antog det, som var tvertimod paa deres egen Menings Bekostning. For at sætte disse Vanskeligheder i et saa klart Lys, som de fortjene at sees ved, gjør jeg forud denne Anmærkning, at i den Hypothese af Materiens og de sammensatte Ting's u-endelige Delelighed, følger nødvendig at Materien i og for sig betragted ingen Dele har, som ere determinerte, hverken i Henseende til Figuren eller i Henseende til Størrelsen, saa naar de bør forestilles af en u-endelig Forstand, hvilken af ingen uendelige Aarsager foraarsages til mere at forestille sig disse Dele under
en

en Figur, end under en anden, under en Størrelse end under en anden, det er, naar de bleve betragtede i sig selv og indvortes, havde de intet Indvortes, hvoraf kunde flyde enten nogen vis Figur, eller vis Størrelse; altsaa ere de i sig ikke aldeles determinerte: Da ikke desto mindre alt, som skal existere bør være aldeles-determinert, saa er intet andet tilbage, end at denne Determination maae komme fra noget Materien udvortes.

§. 19.

Saaledes bliver Materiens Dele i sig betragtede aldeles indifferente til alle Figurer og Størrelser, en virkelig materia prima Aristotelicorum, saa man har Uret, om man tilstaaer Aristoteles den første af disse Hypotheses og negter den sidste. Betragter man nu videre en saadan Materie i Henseende til den u-endelige Forstand, af hvilken den bør faae sine Limitationer, saa falder man i u-endelige Vanskeligheder; først, da alle disse Dele i Materien intet Indvendigt har i Henseende til Figuren og Størrelsen, hvorved de ere adskillige, saa mangler og al gyldig Aarsag, hvorfor den u-endelige Forstand skulde i at bringe disse sinaa materielle Ting til Existence, hellere give en vis lille Klump Materie en Figur end en anden, siden alle vare dertil lige vel skikkede, men da alt det, som lader sig gjøre paa flere Maader er nødvendig forstaaelig af en gyldig Aarsag, saa følger nødvendig, og uden jeg seer meget Feil, u-imodsigelig, at den u-endeltge Forstand intet kunde foretage sig og at Skabningen blev umuelig. Jeg vil ikke bebyrde denne Mening med Conseqvencer ved at vise hvor nær den grendser ind til Spinofismum; jeg vil igientage, hvad jeg har sagt i Begyndelsen, at der hører en besynderlig Lykke til ikke at feile, saa snart som man handler om de allerførste Principiis, og jeg mener at man af det Foregaaende seer, at alle disse Feil ere respectable, og saadanne, som ikke kunde komme fra andre end fra de største og skarpsindigste Genier. Jeg vil allene bede Læseren legge Mærke til denne §, da jeg mener, at den er allene nok til at besvare en heel Piece, som findes i den foranførte Berliner Samling under Num. 3. og i sær det som siges i dens Sect. 2. §. 8.

§. 20.

Gaaer man videre og antager dog til Tort for al gyldig Nar-
sag, som derved sættes tilside, at den u-endelige Forstand determi-
nerede Materiens eksisterende Dele til en vis Størrelse og Figur, da
eftersom det saaledes Determinerte igien skal bestaae af Dele uden
Ophor, saa manglede dem paa nye indvortes og i sig betragtede en
vis Størrelse og en determinert Figur, saa u-agted, at den hele Massa
var determinert, vare dog alle dens Dele endnu u-determinerte,
følgelig kunde de ikke eksistere, thi alt hvad som skal eksistere maae
være aldeles determinert (og jeg troer aldrig nogen skulde falde paa
at tænke at Entia universalia kunde eksistere for sig allene) altsaa lig-
ger heri igien atter en mægtig Contradiction, at det som eksisterer
tillige ikke eksisterer, med et Ord denne Verden bliver i denne Hypo-
these et Schlaraffenland, og en u-rimelig Fable.

§. 21.

Disse Vanskeligheder ere endnu ikke nok; en Uheld tager gjerne
den anden ved Haanden. Af den Hypothese om Materiens Delelig-
hed uden Ophor følger at dens mindste Dele ere i og for sig betragtede
ex hypothesi u-muelige, men det som er i sig u-mueligt er et intet, og
kand ikke tænkes, ikke engang af en u-endelig Forstand, altsaa kand
ikke engang Gud selv i denne Hypothese forestille sig de allermindste
Dele af Materien determinerte, følgelig ikke heller alt det, som kand
determineres i Materien, og da saaledes tydelige og fuldstændige
Tænker om Materien og de sammensatte Ting ere i denne Hypothese
u-muelige i sig selv, saa kand ikke engang den u-endelige Forstand have
ret tydelige og fuldstændige Forestillinger om Materien og de sam-
mensatte Ting. En Proposition hvis Vanskelighed er u-endelig, og
hvis rigtige Besvarelse jeg vil ansee for en stor Merite, allene at det
skeer med Argumenter, som duer.

§. 22.

Det er endnu let at bevise at i denne Hypothese maatte Gud og Naturen være Raadvild i at vælge et Stykke Materie for af den at skabe en Verden; thi antag! at til en Verdens Skabning var taget et lidet Stykke Materie, saa lidet som man og selv behager at vælge det, og at det blev resolveret i et vist Antal af u-endelige Dele eller u-endelige gange u-endelige Dele, for deraf at sætte en Verden sammen af u-tallige Bæfener, mener man da, at denne Verden derved ey blev stor nok eller ey talrig nok paa Creaturer, havde man allene nodig at resolvere de engang tagne Dele endnu nogle gange in infinitum, og maatte man da u-imodsigelig faae Dele nok; havde man endnu ikke nok, kom det jo ikkuns an paa at resolvere nogle eller alle Dele endnu nogle gange, nogle gange mere eller mindre ere her ikke kostbare, hvor man har mere end nok at tage af. Da nu dette samme gielder om enhver given Massula, var virkelig ingen gyldig Aarsag tænkelig, hvorfore heller en Klump af en Størrelse skulde tages end af en anden, den allermindste var stor nok, men den allermindste staaer ikke til at determinere: saa, som jeg har sagt, Gud og Naturen maatte være Raadvild i at udvælge det Stykke Materie, som skulde tages. Man kand ellers agte, at dette aldeles til intet gjør en Mening som findes i en Piece af den tidt nævnte Berliner Samling som har det Num. 15. see deri pag. 254. Det eneste som kunde svares er, at denne Verden indeholder al Materie, men er den en massa absolute similaris (hvilket denne Hypothese nødvendig fører med sig) kand aldrig saa meget af den Skabes, at der jo endnu kunde skabes u-endelig gange mere, thi alt det gielder da om den, som er bekjendt om additione unitatum og numero maximo.

§. 23.

Der er et stort Antal af andre Banskkeligheder, som alle med hinanden trykke denne Mening; for ikke at være alt for vidtloftig vil jeg ikkuns løselig røre ved nogle faae. Ere Materiens Dele ikke ind-

vendig

vendig determinerte til Figur og Størrelse, saa har de en endelig Realitet, som dog ikke er determinert til noget Vist, en Proposition, hvis Contradiction er øyensynlig. Er Materien uden Ophør udelelig, og ingen Indvendig gyldig Aarsag til Størrelsen af dens Dele, da kunde følge at en u-endelig Kraft i en u-endelig Tid ikke kunde sammensætte det mindste Stykke Endelige; Det er ikke nok at man vil sige, Gud kand producere dem paa engang, Spørgsmaal, hvorfors skulde en Ting som er i sig muelig være Gud u-mue ig under en modo possibilitatis, og ikke under en anden. Endelig maatte al Gyldig Aarsag til det sammensatte mangle, men da denne sidste Post er tilstrækkelig blevet bevist af adskillige, saa intet bedre kand siges, vil jeg i det Efterfølgende være fornøyet med allene at bevise, at en Deel Argumenter som nyelig ere blevne optænkte imod denne Sandhed langt fra ikke svekker den, men at den u-agtet dem alle med hinanden, bliver aldeles sikker, u-bevægelig, Ferm og u-imodsigelig.

§. 24.

Saa store Vanskeligheder har denne Mening, som i øvrigt er saa fuld af Genie og artige Tanker; Imidlertid da det er det samme som at bevise en Propositions Sandhed, naar man beviser af Tingenes Natur, som der handles om, at dens Contradictoriske er u-muelig, saa venter jeg, at mine Læsere seer fuldkommen, at Materien til sidst bestaaer af lutter simple og udelelige Dele; jeg mener, at Læseren seer det paa mere end en Maade, og at enhver for sig er fuldkommen overbevisende.

§. 25.

Før jeg gaaer videre; maae jeg først sige, at denne sidste Mening er en Stamme til to adskillige Grene, af hvilke den ene begyndte sit Flor i de allercældste Tider; den anden derimod udspirede først i forrige Seculo. Epicurus i sær, siden andre holdte for, at Materien bestoed af de saa kaldte atomer, eller af materielle u-delelige Dele, men den blev strax got igiendrevet ved dette Argument, at alt hvad
der

der havde de tre Dimensioner maatte og absolut kunde deles. Siden gik det denne Mening, som det gemeenlig gaaer de Planter, der svækkes i dens første Væxt, den kom aldrig mere til Kræfter, den stridige Mening derimod fik Overhaand, saa lidet som den og er skilket til at fattes af den Menneskelige Forstand; u agted at dette ikke var det første Aut, aut, som man havde fundet u-fuldstændigt, saa blev denne Mening dog u-anfegted, indtil at den berømte Leibnitz begyndte at debitere Verden sine Monader, endskjønt paa adskillige Steder med adskillig Lykke.

Da fast alle vide, at Monader ville sige det samme som simple Væsener, der have dunkle Forestillinger, saa vil jeg ikke længe opholde mig ved deres Beskrivning: Jeg vil allene sige, at det sidste Tillæg af dunkle Forestillinger gjør ikke noget til den nærværende Sag, hvilket er Marsag i at jeg ikke vil videre indlade mig i Monadologien, allernæst da jeg tænker, at dens største og beste Deel er blevet tydelig behandlet i Syst. Mundi heel igiennem. Spørgsmaalet er allene her om Materiens Elementer, for saavidt at de ere simple Væsener; dog maae jeg kortelig erindre, at Hr. Hof-Raad Justi i den artige Piece, som findes først i den fornævnte Berliner Samling om Monaderne, mener, at ratio Compositionis examinata er det eneste Fundament til Monaderne; hvortilmod man maae sige, at der er meget mere et tredobbelt Fundament, hvorpaa denne Lærdom grunder sig 1) det, som Hr. Justi har nævned. 2) Det som nyelig er blevet viist, at den contradictoriske Mening om Materiens Delelighed uden Ophør, er u-muelig. 3) Et andet, som følger af Tingenes almindelige Natur, hvilket jeg har udført Syst. mundi. Cap. 3. og som jeg troer er det directeste og nærmeste Argument af alle, som kunde gives for Monaderne. Jeg har ydermere i det 2det Capitel, i det 4de, men i sær i det 5te Capitel af bemeldte Syst. mundi viist 1) at Hr. Leibnitzes Mening er ikke farlig, allene at man ikke begaaer den grove Feil at tage Monader for Aander, tvertimod har jeg viist af det Principio, at Tingene in statu maximi og minimi changerer genus, at Forskiellen imellem Aanderne og Monaderne i Hr. Leibnitzis Systema, bliver nødvendig ligesaa stor som i det sædvanlige materiel-

terielle. 2) At Hr. Leibnitzes Systema er af den Beskaffenhed, at vi kunde giøre os et nogenlunde tydeligt Begreb om Tingene i Verden, da derimod det almindelige om Materien betager os med eet alt Haab nogensinde at kunde komme til fornuftige Tanker om de materielle Tings endelige Substanz og dens Beskaffenheder. 3) At det var ligesaa nødvendigt for de endelige Aander efter det Systema om Monaderne at forestille sig en saadan Materie, som det er nødvendigt om den er i sig selv virkelig i denne Verden. Og ey det allene, men endog at de maae efter det, forestille sig et ligesaadant et Rum, en ligedan Tid, Bevægelse, kort de selvsamme naturlige Phænomena, som ellers, i alle Henseende, ingen unotagen.

§. 26.

Men da jeg her abstraherer fra Monaderne, vil jeg allene sige, at denne u-ventelige Avancement, som Hr. Leibnitz forskaffede alle Elementerne i Materien til et nyt Liv, den kunde ikke andet end giøre stor Opsigt iblant alle Folk, som tilforn ansaae disse Elementer for døde og udannede. Almindelig pleyer de u-rimeligste Meninger at finde den største Bifald, saa det lader som det Menneffelige Genie var mere for det sælsomme end for det sande, mere for nye end for rette Brug af Tingene; Hr. Leibnitzes Mening havde ikke denne Lykke, saa naar man vilde slutte af det, der almindelig pleyer at skee, maatte man snart falde til at troe, at den ikke maatte være saa urimelig, som den blev anseet for at være i det første Dyekast.

§. 27.

J sær, om man ikke tager uden det første Stykke af Hr. Leibnizis Mening, dette nemlig, at al Materie bestaaer tilsidst af lutter simple Bæfener, da maae man i sær tilstaae at denne Mening ikke kand have ret meget U-rimeligt, thi man nødes til at tilstaae, at simple Bæfener ere muelige; baade fordi der intet stridigt er i deres Definition, saa og fordi ratio Compositionis maatte ellers mangle, saavel som og af det jeg i det Foregaaende allerede har bevist. Men
tilstaaer

tilstaaer man først de simple Væsners Muelighed, maae man siden og tilstaae alle de Slags af dem, som ikke indeholder noget Stridigt i deres Definition, følgelig de simple Væsener som har dunkle Forestillinger, endelig og deres Aggregata eller Mængde.

§. 28.

Det, som man derfor burde foretage sig at bevise imod Hr. Leibnitz, er, i mine Tanker, ikke at en saadan Verden, som den hand angiver, er i og for sig u-muelig, men meget mere, at da en saadan Verden er muelig, denne Verden i hvilken vi ere og lever dog virkelig ikke er af den Besskaffenhed, som hand vil have at den skal være af. Thi at negte plad og aldeles en saadan Verden som Hr. Leibnizis, er at negte, enten at de simple Væsener selv ere muelige, eller at deres Mængde, Aggregata, og indbyrdes Connexion er muelig; jeg defierer hele Verden og de aller skarpsindigste, at kunde gjøre nogen af disse sidste Propositioner rimelig engang, jeg vil ikke sige bevislig; i sær om man udelader den Tanke om disse simple Væsners Forestillings-Kraft, som ikke egentlig hører til den Afhandling om Materiens og de sammensatte Tings Elementer.

§. 29.

Ikke desto mindre negter Hr. Hof-Raad Justi i Almindelighed om alle Verdener, at i ingen Verden noget sammensat Væsen kand bestaae af simple Elementer; som man seer af hans Piece over Monaderne, hvilken findes først i den tidt-nævnte Berliner Samling. For at bevise denne Proposition, som efter det Foregaaende med fuld Forsikring kunde holdes for ubevislig, søger hand at omstøde den Leibnitzianske Proposition: hvor sammensatte Ting ere, der ere og simple Ting; Til den Ende har hand et dobbelt Bevis og nogle andre Anmærkninger, som jeg gandske kortelig vil undersøge.

§. 30.

Hr. Hof-Raad Justi siger om denne Leibnitziske Proposition i hans §. 25. "Wer sich die Mühe nehmen will, diesen Schluß zu untersuchen, der wird finden, daß er kein einziges Kennzeichen weder eines wahren Satzes, noch eines richtigen Schlusses hat;" man skulde ikke let kunde vide paa hvad Fundament denne Autor saa skarp handlede en Proposition, som man dog ellers pleyer at være temmelig bevaagen, dersom hand ikke oplyste dette i et hans Tillæg til denne Piece, som og findes i bemeldte Piece, see dens §. 2. hvor hand siger: "Einem jeden Anfänger in der Logik ist es bekandt, daß alle Sätze entweder die Erfahrung zum Grunde haben, oder aus den Erklärungen hergeleitet werden." Da Hr. Justi ikke siger mere, saa mener jeg, at en Begynder i Logik bør endnu vide mere, at nemlig de sande Propositioner grunder sig endnu paa det tredie, nemlig paa de almindelige Principia og paa andre forud beviiste Propositioner, hvilket, saafremt agtes, sees tydelig, at der enten er noget falskt eller noget indeterminert i Hr. Justi Application. Det er vist, at den Leibnitziske Proposition ikke findes u-middelbar ved Erfaring, ey heller u-middelbar af det sammensattes Definition, men middelbar ved Hjælp af de almindelige Propositioner og andre desimellem beviiste.

§. 31.

Men for at komme til denne Autors første Beviis som findes i hans 25. §. er det, som følger:

No. I. "Wenn man die Erklärung der zusammengesetzten Dinge vor Augen hat, so fällt uns nicht das geringste bey, was uns auf den Begriff von einfachen Dingen führen konte." Dette er rigtigt om man bliver ved *Judicia intuitiva*, ellers u-rigtigt; men det er virkelig i den første Mening at Autor vil have det forstaaed, saa det kand i samme gjerne tilstaaes.

No. 2.

- No. 2. "Zusammengesetzte Dinge sind aus Theilen bestehende Dinge. Dette tilstaaes.
- No. 3. "Folglich muß man zuerst schließen, wo zusammengesetzte Dinge sind, da sind Theile. Tilstaaes.
- No. 4. "Aus dem Begriff von Theilen aber erlanget man nicht den geringsten Begriff von einfachen Dingen, es ist von einem zum andern kein weiterer Schluß. Einfache Dinge sind Dinge, die gar keine Theile haben, man müste also schließen, wo Theile sind, da sind gar keine Theile, und dieses würde einen offenbahren Widerspruch in sich fassen.

Jeg mener, at Hr. Hof: Raad Justi har sluttet lidet for hastig, thi, det er aldeles u-mueligt efter de Logiske Regler og de til nærværende Tid bekiendte Maader at slutte paa, at faae hans Proposition ud af den Leibniziske, thi vil man gaae syllogisticè frem, da ere præmissæ 1) af No. 3., hvor der ere sammensatte Ting, der ere Dele, 2) af No. 4., de simple Væsener bestaae ikke af Dele, deraf følger denne eneste Slutning: at de simple Væsener ikke ere sammensatte Ting, hvilket vil sige noget langt andet end den Slutning af Hr. Justi.

Men for ikke at forsømme noget Hielp-Middel, hvorved denne Slutning kunde faaes, da maae man see til om den ikke kand faaes ud ved Substitution, siden at den ikke lader sig finde syllogisticè af de Præmissis; den givne Proposition er da denne: Hvor der ere sammensatte Ting, der ere og simple Ting. Sætter man nu i Steden for sammensatte og simple Ting deres Definitioner, da faaer man denne anden, hvor der ere Ting, som bestaaer af Dele, der ere og Ting, som ikke bestaaer af Dele. Paa denne Maade kommer man nærmest til Hr. Justi Slutning, og man seer øyensynlig af hans Tillæg s. 6., at hand paa denne Maade er kommet til denne selv-samme Proposition, den hand holder for at være eet med sin forrige, "wo Theile sind, da sind gar keine Theile.

For videre at bevise, at disse to Propositioner ere et og det samme, nemlig disse to, "wo Theile sind, da sind auch gar keine Theile, og, wo aus Theilen bestehende Dinge sind, da müssen auch Dinge seyn, die keine Theile haben." Substituerer hand videre i den 7. S. af hans Tillæg i denne sidste Proposition Definitionen af Dele; da nu endog efter Hr. Justi Dele ere flere Ting, som tilsammen gjøre et heelt ud, saa forandres den forrige Proposition til denne anden: Hvor der ere Ting, som bestaaer af andre flere Ting, hvilke tilsammen gjøre et heelt ud, der ere og Ting, som ikke bestaaer af andre flere Ting, hvilke tilsammen gjøre et heelt ud; Hr. Justi mener, at denne Proposition er contradictorisk, fordi der er virkelig noget i Subjecto og Prædicato, som er contradictorisk, nemlig dette at bestaae af andre flere Ting, hvilke tilsammen gjøre et heelt ud og ikke at bestaae af saadanne. Men Hr. Justi har i en Hast ikke seet, at der ikke blev talet om et og det samme Slags Ting i Subjecto og Prædicato, thi i Subjecto handles der om det hele sammensatte Væsen, i Prædicato om dets Dele, følgelig er ikke her det som udfordres til en vedborlig Contradiction, følgelig er her slet ingen Contradiction, med mindre at alle de Logiske Regler for Contradictionerne skal være falske, som indtil nærværende Tiid have været bekiendte.

S. 32.

Langt fra derfor, at Hr. Justi har været lykkelig i at optænke denne Contradiction, følger meget mere, at alle de allerrigtigste og mest Magt-paaliggende Sandheder kunde gøres til intet, om dette Slags Contradictioner skulde gielde, for Ex. vilde jeg slutte paa den Maade som Hr. Justi i No. 4. maatte jeg ligeledes sige: af det Begreb om de endelige Ting faaer man ikke det ringeste Begreb om det U-endelige, der er fra det ene til det andet ingen videre Slutning at gjøre, endelige Ting ere de, som har visse Grendser, u-endelige ere de, som ingen Grendser har, man maatte da slutte, hvor Grendser ere, der ere og ingen Grendser, hvilket er en aabenbar Contradiction.

Overalt er det falskt, hvad Hr. Justi mener, at Ting ikke kunde bestaae af det som er af en Notion, der er med den hele sammensatte Notion contradictorisk opponert, for Ex. at en krum Linie ikke kunde bestaae af lutter rette Linier, flydende Materier af Particler, som tilsidst ere gandske og aldeles haarde; tvertimod da Dele og det Hele altid ere to opponerte Ting, som u-agted at de Samle har kaldet dem relativé oposita, dog virkelig kunde være contradictorié opposita, saa følger tvertimod Hr. Justis Mening, at en sammensat Ting, altid bør bestaae af andre, som ere contradictorié opposita med den hele sammensatte Ting. Og ligesaavel, som jeg kand slutte hvor der er et Bæsen, sammensat af Træer (nemlig en Skov) der ere og Bæsen, som ikke er sammensatte af Træer, hvor der er et Bæsen sammensat af Blomster, der ere og Bæsen, som ikke ere sammensatte af Blomster (nemlig Bladene hver for sig, Stilkene af Blomsterne o. s. v.) ligesaavel kand man slutte, hvor der ere Ting, som bestaaer af Dele, der ere og Ting som ikke bestaaer af Dele.

§. 33.

Altsaa da den Leibniziske Proposition og dens Beviis ikke er i det ringeste svekket ved denne Autors første Demonstration, har hand ringe Marsag til paa Fundament af den at fordre en anden i den 8de §. af hans Tillæg; imidlertid har jeg dog givet mangfoldige adskillige i det Foregaaende, som alle har den samme Tour af Demonstration, som den af Hr. Justi, nemlig at de ere apodictiske. Da den anden af denne Autors Demonstrationer, §. 26. b. i hans Piece, er ikke lykkeligere end den første, vil jeg for at spare Papiret sige, at i denne Demonstration findes intet, som kand dadles, intil man kommer til denne Proposition, "was nicht zugleich auch aus keinen Theilen bestehen kan, kan aus keinen Dingen bestehen, die gar keine Theile haben;" man seer let, hvad der maae følge af denne Proposition, naar den først var rigtig; Hr. Hof-Raad Justi kalder den et Axioma i den 9de §. af hans Tillæg, og da hand ikke har beviist den i Afhandlingen selv, søger hand at bevise den i den 10de §. af samme Tillæg;

Tillæg; dette Bevis siger hand skal være de Svag-tænkende til Tieneste, hand har deri Ret, thi de stærkere i at tænke inser strax, at alle Beviser ere u-muelige for denne Proposition; hand vil da vise at denne Proposition har deri et axiomatis Natur, at Prædicatum og Subjectum ere et og det samme, men for at bevise dette sidste antager hand et andet Axioma, som er ikke mindre problematiff end det første, at nemlig det er et og det samme "aus keinen Theilen bestehen, und aus Dingen bestehen die gar keine Theile haben.

Læseren maae selv dømme om Subjectum og Prædicatum ere identiske i denne sidste Proposition, jeg vil allene sige, at paa denne Maade hører de Mennekkeltige Siele, fordi de ere simple Væsener, ikke til Verden, jeg har altid holdt for at de endelige Aander burde kaldes Dele af Verden, en Ting, som ikke længere gaaer an, om ellers Hr. Justi Proposition er rigtig.

S. 34.

Men har begge disse Demonstrationer af Hr. Justi den Feil, at de confunderer den Tanke om Dele, med den Tanke om Delenes Bestaaffenhed, (thi saa snart der spørges om Delenes Simplicité, handles der om noget, som er foranderligt i den Tanke om Delene selv) har da siger jeg begge denne Feil, hvorover de ere af slet ingen Styrke, da maae jeg derimod tilstaae, at denne Autor har i hans 32. S. begaaet en Feil, som man virkelig til hans store Ære kand anføre, siden den er meget captieux, fuld af Genie, og af det Slags Forseelser, som jeg altid høyt agter. Historien af denne Bildfarelse er kortelig, at hand paastaar S. 28 -- 32., at det er ubilligt at vilde søge nogen rationem Compositionis eller nogen gyldig Aarsag til det Sammensatte, at Leibnizianerne deri forseer sig, og at de bruger det Principium om de gyldige Aarsager der, hvor det ingenlunde har Sted. Aarsagen er, at denne Proposition hører allene hen til Principium Contradictionis, fordi at alt det, som er nødvendigt hører hen til Principium contradictionis og ikke til Principium rationis sufficientis, men alle Essenzerne ere nødvendige, derforø o. s. v.

§. 35.

Hr. Hof-Raad Justi rører her virkelig ved eet af de aller-sensibeleste Steder af Metaphysiken, og da det en er noksom bleved forklaret endog af de allerstørste Skribentere, holder jeg det for at være Umagen værd, at man engang setter det rette og præcise Grændse-Skiel imellem disse to store Principia. Man bør da agte, at til Principium Rationis sufficientis henhører ikke allene alt det, som er paa flere Maader mueligt, hvilket just er den Tilfælde, som man sædvanlig distingverer, men alt det, som kand forstaaes af noget andet at være det, det er, det har tillige sin gyldige Marsag i dette andet, og henhører derfor til Principium rationis sufficientis. Et eneste maac man ved denne Anledning vel agte, som siden har stor Hensigt paa den Article om den Mennefskelige Frihed, at saafremt det som forstaaes af noget andet, ikke kand forstaaes af det, uden som determinable paa en eneste Maade, da er Principium rationis sufficientis altid absoluté determinans og følgelig necessitans; er det derimod forstaaeligt paa flere Maader, er dette Principium ikke uden Hypotheticè, eller og i visse Tilfælde aldeles ikke necessitans.

§. 36.

Efter denne korte Anmærkning følger, at visse af de nødvendige Ting henhører til Principium rationis sufficientis, alle de nemlig, som kunde forstaaes (endskjønt unico modo) af andre, altsaa da Essencerne ere enten de allerførste, eller de som ere deriverte af de allerførste, saa følger og nødvendig, at disse sidste kunde forstaaes af noget andet; saaledes, u-agted at alle de egentlige Egenheder af Tingene (attributa propria) ere nødvendige, saa har de dog ikke desto mindre deres gyldige Marsag i Essencen, og da ingen Ting kunde existere, saafremt den ikke havde endog i den aller-specielleste Hypothese sin særdeles Muelighed; saa maatte, dersom man seer paa Mueligheden allene, alt i Verden høre hen til Principium Con-

tradictionis og slet intet blive tilovers for Principium rationis sufficientis.

Følgelig er den Proposition af Hr. Justi ikke almindelig sandt, at alt det Nødvendige har intet med Principio rationis sufficientis at bestille; men om den endog var gandske og aldeles sandt, kunde den dog ikke bruges i den nærværende Tilfælde, thi her handles ikke om Delenes Muelighed for saavidt de betragtes i og for sig, men her handles om en deres Qvalitet, om noget som man kand forestille sig som at være foranderligt i den Tanke, som man har om Dele, hvad heller nemlig, at de ere simple eller ikke, følgelig horer dette Spørsmaal paa en dobbelt Maade hen til Principium rationis sufficientis.

U-agted, at der ere endnu flere Ting, hvori jeg ikke er enig med denne habile Autor, saa vil jeg dog ikke gjøre min Afhandling vidtloftigere med at vise vore adskillige Meninger; det er nok, at have fulkastet de Stykker, paa hvilke den hele Bygning hviler, og efter hvis Fald den ikke længere er i Stand til at kunde staae.

S. 37.

Men for at komme igien til de Contradictioner, som findes i det almindelige og sædvanlige Systema om Materien og de sammensatte Ting, maae jeg kortelig erindre, at de som hverken ville tilstaae Deleligheden uden Ophør, en heller gandske simple Væsener, af hvilke Materien skal sammensættes, de paastaar visse Atomer, som ere tilsidst af en u-endelig stor Solidité eller Haarhed, hvilket skal være Marsagen, at disse Dele tilsidst ikke kunde længere deles. Virkelig er der for begge Hypotheser i denne Tilfælde en stor Vanskelighed at overvinde, sætter man at Materien er u-endelig delelig, er det

det overmaade ont at begribe, hvorledes den kand være Impenetrable i og for sig betragted, og ey allene i Relation til visse Forcer; antager man derimod, at Particlerne ere tilsidst udelelige formedelst en u-endelig stor Solidité, bliver Vanskeligheden ikke mindre, i Henseende til at man maae da være overmaade konstig for at kunde vise Mueligheden, hvorledes nemlig Kræfterne, Hastigheden, kort at sige, hvorledes alle Forandringer kunde meddeles en Ting af andre, saafremt det ellers skal gaae saaledes til dermed, som det materielle Systema fortæller os.

§. 38.

Saa vanskeligt, som det er i dette Systema, hvorledes man endog griber Sagen an, at kunde faae Tingenes Impenetrabilité til at stemme med de øvrige Hypotheser, tusinde gange mere vanskeligt er det endnu, at kunde sige, hvori Tingenes sidste Substance bør settes. Thi da i denne Hypothese alt bliver accidentel, alle Kræfter ere accidentelle, kort, alt, alt: saa bliver slet intet tilbage uden det pyre Geometriske Rum, som kand siges at blive substantiel i Tingene, saa det er contradictorisk, at ville tilstaae Cartesio, at alt er accidentel, og dog negte at Corpora ikke tilsidst bestaaer Substantiellement i de tre Dimensioner. Vist er det, at dette sidste er ikke mindre falskt end det første, thi er der ingen Forskiel imellem Rummet og Tingene i Henseende til begges Substance, da fastsættes noget som giver det materielle Systema et temmeligt haart Stød.

§. 39.

Endelig er det noget, som strider med al Fornuft, at man i dette Systema antager, at det, som ikke er Substantiel, kand gaae

faa at sige af en Ting ind i den anden, som om det havde Fodder; hvor meget er ikke til, som den Menneſkelige Forſtand ey kand begribe? Dette er virkelig ikke eet med af de mindſt betydelige Vanſkeligheder af dette Slags: har det Leibniziſke Systema viſſe Poſter, ſom kunde synes dunkle og tunge, da ſkal man i det Sædvanlige ikke kunde roſe ſig af den ringe Møye, man har med at forklare Naturen. Gjør man Sammenligning imellem det Leibniziſke og det Sædvanlige, maae man ſige, at Vanſkelighederne i det forſte ere ſtore, i det ſidſte u-overvindelige.

S. 40.

Undersøger man Maaden, hvorledes diſſe Kræfter ſiges at meddeles en Ting af den anden, da eſtersom det nødvendig ſkal i dette Systema ſkee ved et Stød, udfordres, enten at en Ting maae kunde virke uden for ſig, eller at alt i Verden, ſom virker paa hinanden, maae hænge ſaaledes ſammen, at det, ſom er en Deel af det ene, maae tillige være en Deel af det andet. Det forſte, at Tingene ſkulde kunde virke uden for ſig er juſt det, ſom man med Hænder og Fodder ſetter ſig imod i det ſædvanlige Systema; ſølgelig maae det ſidſte antages, at Tingene i det de umiddelbar røre hverandre, indretter det ſaaledes imellem ſig, at et Punct bliver tilfelles for begge, baade for det virkende og lidende Corpus, hvorledes nu dette kand ſkee ſkal ikke være got at ſige; men des u-agtet, om man vil tilſtaaе at et ſaadant Punct bliver tilfældes for de to Ting, ſom virker paa hverandre, da naar man vil igien undersøge, hvorledes dette Punct igien virker paa det neſt hoſliggende, bliver Vanſkeligheden atter igien den ſamme, ſaa jeg ikke ſeer, hvorledes man ſkal kunde rede ſig ud, med mindre man vil falde paa den Mening, at alt i Verden ikke beſtaaer uden af et enſte Punct.

§. 41.

Videre, hvad Bevægelsen angaaer, er den ikke lettere begri-
 belig end Resten; er Materien og Rummet u-endelig delelige; saa
 maae enhver endelig Hastighed tillige være u-endelig; Aarsagen er,
 at den allermindste Hastighed maa dog være saaledes beskaffen, naar
 den ellers er sensible, at en Ting ved den kand i en given Tid igien-
 nemløbe et u-endeligt Antal Puncter; men der er endnu en anden
 Vanskelighed, som gjør paa den anden Side, at langt fra Hastig-
 heden og Bevægelsen skulde kunde blive u-endelig store, blive de tvert-
 imod slet intet, thi skal et Corpus bevæges, maae nødvendig dets
 yderste Superficie bevæges, skal en Linie igiennemløbes, maae nød-
 vendig alle dens Puncter igiennemløbes, følgerig er den Tanke om
 Bevægelsen den samme, som om man forestilte sig, at et Mathema-
 tisk Punct idelig blev lagt til det andet, men ved at legge luffer Ma-
 thematiske Puncter til hverandre faaes aldrig uden et Punct, følge-
 lig skulde Bevægelsen paa denne Maade blive u-muelig; det er et
 slet Svar, om man vil sige at de Mathematikke og Phyliske Puncter
 ere to adskillige, thi saa længe som Rummet og de tre Dimensioner
 antages for et saadant reale, som de holdes for at være i det sæd-
 vanlige Systema, er denne Distinction aldeles u-nyttig.

§. 42.

Rummet og Tiden definerte efter det sædvanlige Systema
 har ikke mindre Vanskeligheder i sig. Begge strider de med Prin-
 cipio rationis sufficientis, thi ere deres Dele aldeles overalt eens-
 danne, er ingen Aarsag tænkelig, hvorfor den ene Partikel ikke kunde

have den andens Sted, saa der i ingen Ting efter dette Systema er større Confusion end just i Rummet og Tiden. Man kand ellers agte, at saa længe som Materiens Dele sættes indvortes og i sig ikke at være determinerte til nogen vis Figur og Størrelse, da regierer der i enhver Deel Materie en ligedan U-orden, som den jeg har sagt at der er i Rummet og Tiden.

§. 43.

I Særdeleshed har Partiklerne af Tiden denne øyensynlige Contradiction. Tiden sættes at være et Ens Successivum, dog saa, at en dens Partikel lidelig hænger i den anden, thi hvad skulle Mellemrummene vel blive; men disse to Tanker, at en Partikel forgaaer før den anden bliver til, og at den ene dog hænger i den anden, disse to siger jeg ere absolutè contradictoriske.

§. 44.

Angaaende Størrelserne selv, da skal det være ont at sige, hvad der er virkelig i dem, siden en og den samme Størrelse maae nødvendig lade mindre og større, eftersom det Dye som seer dem er af en eller af den anden Bygning til.

Det er et Svar, som ikke beviser meget, om man siger at de maae nødvendig være reelle siden de kunde maales, thi man veed af Geometrien, at de imaginaire og u-muelige Quantiteter selv ere maaelinge, saaledes er $\sqrt[2]{-5}$ og $\sqrt[3]{-5} = \sqrt[5]{-5}$. Virkelig, det vi kiender tydeligt, er Størrelsernes Forhold til hverandre, og
ikke

ikke Størrelserne selv. Om Mængden kunde vi altid have en tydelig Tanke, endskjønt ikke om Størrelsen.

§. 45.

Det er Tiid at jeg gjør en Ende paa alle disse Contradictioner, jeg vil derfor anføre den sidste, som angaaer Inertien. Denne Kraft, som er noget med af det fundamentelleste i det sædvanlige Systema over Materien, skal have følgende Egenskaber 1) at den virker efter alle Directioner, som ere muelige 2) dog ikke tiere end et andet Corpus virker paa den givne Materie, da den 3) virker igien ligesaa stærk som den Kraft der støder an, og endelig 4) i det den søger at udslukke den anstødende Tings Kraft (efter en Direction tager den endelig samme ind i sig efter en aldeles Contraire. Af det første flyder at et Punct maae være deeligt i u-endelige Dele. Af det andet og tredie 1) at da denne Kraft kand være større og mindre ja om man vil, engang u-endelig liden, en anden gang u-endelig stor, det da maae være underligt, hvor dette mere og mindre kommer fra, hvorledes denne Kraft er i Materien, naar den ikke virker (thi saavidt jeg seer, bestaaer al Kraft i Ansaz til determinert Virkning) eller om den ikke er i Materien, hvor den da kommer fra i det Dyeblik Stødet gaaer an; endelig falder det 4de deri tungt at begribe, at en og den samme Kraft skulde til en og den samme Tiid kunde virke efter to adskillige Directioner, som ere hinanden directè imodsatte, A ————— B nemlig den ene fra A til B den anden fra B til A.

§. 46.

Pegger man disse her anførte Vanskeligheder til de allerede bekiendte, af hvilke en stor Deel kand sees hos Mr. Baile under den titre zenon d'Eleate: og man tillige estertænker, hvor slet disse sidste ere blevne besvarede, da tvivler jeg ikke paa at man jo godvil- lig skal tilstaae, at det sædvanlige Systema over Materien ikke er saa let eller saa reent som man almindelig mener. Hvor mange Ting holdes ikke for beviste, som ey engang kunde tænkes? Jeg frygter for, at de bliver flere end de, som man kand tænke, uden tillige at kunde bevise dem. Med alt dette tilstaaer jeg, at det er u-endeligt lettere at kunde finde og viise Feil i Tingene end at kunde høre dem; en Sandhed, som Publicum frem for alle andre burde lære; det skulde da ikke saa let tage sig for at censurere alt, uden selv at gjøre noget.

